

Obertament vol acabar amb les conductes discriminatòries als serveis de salut

- **El PAMS (Projecte Antiestigma al Món Sanitari) que s'ha presentat aquest matí a Barcelona, ja està a disposició dels centres de salut que el vulguin implementar i suposa la millora de l'atenció que reben les persones amb problemàtiques de salut mental als centres d'atenció primària (CAP) i als serveis de salut mental. (CSMA, CSMIJ i CAS)**
- **La iniciativa d'Obertament es fa conjuntament amb el Departament de Salut i forma part del Pla Integral d'Atenció a les persones amb Trastorn Mental i Addiccions de la Generalitat de Catalunya**
- **El pilotatge del projecte, que compta amb el suport de l'Obra Social "la Caixa", ha demostrat la seva efectivitat en transformar els comportaments dels professionals i vol arribar a tots els centres del Servei Català de la Salut que ho sol·licitin.**

Els prejudicis sobre la salut mental interfereixen en la qualitat de l'atenció mèdica i tractament que rebem les persones quan acudim als serveis de salut. Professionals de la psicologia, psiquiatria, medicina de família, infermeria, treball social i personal d'atenció a l'usuari no estan exempts d'estigmatitzar les persones amb trastorn mental. De tal manera que la possibilitat de rebre atenció mèdica eficaç o d'accedir a serveis especialitzats disminueix quan se'ns confereix l'estatus de "malalt mental".

"El 30, 9% de persones ateses a la xarxa de salut mental afirma haver patit alguna forma de discriminació com a usuaris d'aquests serveis tals com burles, insults, coaccions, rebuig o agressions. I una de cada 4 persones manifesta haver patit algun tipus d'intromissió o pressió per part d'algun/a professional".

Pilotatge i avaluació del PAMS

El projecte s'ha pilotat durant el 2018 i principis de 2019 a 12 centres sanitaris de Catalunya repartits en 6 CAPS i 6 Centres de salut mental (CSMA, CSMIJ i CAS) de comarques com el Garraf, el Maresme, el Baix Camp, el Vallès Occidental, el Barcelonès i el Baix Llobregat.

L'avaluació d'aquesta fase, que ha comptat amb la participació de 200 professionals entre personal sanitari i administratiu, demostra que després de passar pel PAMS els comportaments d'aquests equips envers les persones amb problemàtica de salut mental milloren respecte al moment previ a la intervenció i respecte als resultats del grup control (professionals d'altres centres amb equips idèntics que no han fet la intervenció). Els resultats de l'avaluació demostren que hi ha una millora respecte a les actituds, la distància social i la revelació (en el supòsit que sigui un dels professionals de l'equip el qui passa per un problema de salut mental) I una tendència a la baixa respecte a falses creences, actituds de coerció, paternalisme i comportaments discriminatoris.

Principals línies d'actuació del PAMS

La intervenció d'Obertament als centres de salut consta de 2 tallers de 4 hores cadascun i una sessió de continuïtat al cap d'un temps. Tanmateix és important que hi hagi un seguiment que asseguri un vincle d'Obertament amb cada centre i que pugui garantir la continuïtat de la lluita contra l'estigma.

La implementació del PAMS permet als equips multidisciplinars dels centres d'atenció primària i de salut mental dotar-se d'eines i coneixements amb els quals podran anar transformant la cultura de les pràctiques del centre i els comportaments dels membres de l'equip envers les persones que presenten problemàtiques de salut mental.

PER QUÈ ÉS NECESSARI AQUEST PROJECTE?

Diversos estudis internacionals demostren que els estereotips negatius vers la salut mental que existeixen entre els professionals de l'atenció primària són els mateixos dels que té la població general: la presumpció d'agressivitat, inestabilitat, impredictibilitat o fragilitat, són alguns dels prejudicis que també el professional sanitari li pot atribuir a una persona que té un diagnòstic de salut mental.

“Un 25% de les persones amb un trastorn mental afirmen haver estat tractades injustament pel fet de tenir un trastorn en els Centres d'Atenció Primària. (dones 33% - homes 15,9%)”

Segons Aleix Causa, Consultor d'Spora Sinergies, al capdavant de l'Estudi “L'estigma a Catalunya” publicat per Obertament el 2016, l'estigma en aquest context pot manifestar-se en els comportaments següents:

- Interpretar comportaments inapropiats com a símptoma
- Atenció basada en l'expectativa d'impredictibilitat
- Derivació del pacient a altres professionals
- Contenció per resoldre situacions difícils
- Ús d'expressions discriminatòries
- Biaix diagnòstic fa que no s'explori perquè s'interpreta com a part del deliri
- Alta prematura

Dit d'una altra manera, davant d'una etiqueta diagnòstica relacionada amb la salut mental la persona queda marcada al seu historial mèdic i pot quedar desacreditada fins al punt en el qual els motius de la seva consulta son qüestionats o fins i tot interpretats com una desconexió amb la realitat.

“El 40'6% de les persones amb trastorn mental afirmen haver estat tractades injustament almenys en algun servei de la xarxa de salut mental catalana.”

A la xarxa de salut mental també trobem comportaments discriminatoris envers els usuaris per part dels seus professionals. El coneixement especialitzat que tenen sobre la salut mental no fa, per força, que deixin de tenir prejudicis similars o fer les mateixes atribucions que la resta de població. Contràriament al que es pot pensar, els professionals de la salut mental estan igualment exposats als estereotips negatius.

Les formes concretes que adopta l'estigma en el context psiquiàtric sovint passa per l'assistencialisme i el paternalisme generant un efecte de despersonalització en que el trastorn mental es transforma en l'atribut més rellevant de la persona per sobre de totes les seves altres característiques personals i capacitats. Això pot manifestar-se en conductes discriminatòries dels professionals com la intromissió, la condescendència, la infantilització i el control excessiu o injustificat de la persona en tractament. El resultat és un sentiment d'exclusió i pèrdua de llibertats respecte les decisions importants que afecten la pròpia vida o procés de recuperació.

La co-creació d'un projecte de lluita contra l'estigma a l'entorn sanitari

L'any 2017 Obertament, amb l'estreta col·laboració del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, es posa en marxa per dissenyar un projecte vàlid per reduir l'estigma de l'àmbit de la salut. Tant en el projecte per l'atenció primària com en l'adreçat a la xarxa de salut mental, en primer terme van tenir lloc les sessions de co-creació per dissenyar la proposta. Vam comptar amb un grup motor encarregat de dur a terme un procés de treball desenvolupat en sessions grupals on hi van participar 8 activistes de lluita contra l'estigma juntament amb una vintena de professionals de medicina, infermeria, psicologia, psiquiatria, treball social, atenció a la ciutadania i tècnics d'Obertament. A partir d'aquí es van poder establir els eixos estratègics per a concretar les línies d'intervenció a desenvolupar.

El rol principal dels professionals en el disseny del projecte va ser l'aportació de la seva expertesa en l'àmbit de la salut, mentre que el dels activistes va suposar el de compartir experiències pròpies des de la perspectiva d'haver patit discriminació en qualitat de pacients. Plegats vam pensar les possibles maneres per acabar amb l'estigma als centres de salut.

El projecte s'emmarca en la creació prèvia d'una mesa institucional amb la funció d'aportar cobertura i legitimitat a l'elaboració del projecte. Els agents participants de la mesa inicial van ser: Departament de Salut de la Generalitat, Societat catalana de psiquiatria i salut mental, Societat catalana de psiquiatria infanto juvenil, Associació catalana d'infermeria en salut mental, Col·legi de metges, Consorci de Salut i Social de Catalunya, Unió Catalana d'Hospitals, Fòrum de Salut Mental, Associació Catalana de Professionals de Salut Mental, Col·legi de treballadors socials, Fundació Congrés Català de Salut Mental, Col·legi de psicòlegs, Institut Català de la Salut, Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària (CAMFiC) i Associació d'Infermeria Familiar i Comunitària de Catalunya (AIFiCC)

Recursos audiovisuals i testimonis pels mitjans de comunicació

Per complementar els blocs formatius als centres, Obertament ha elaborat varies càpsules de vídeo que recullen nombroses experiències d'activistes de lluita contra l'estigma vinculades al seu pas per l'àmbit sanitari. Al mateix temps el recurs compta amb el testimoni de diversos professionals d'atenció primària i salut mental que reflexionen sobre bones i males praxis associades a l'estigma per raó de salut mental i la seva pràctica quotidiana.

Tant les persones participants al procés de co-disseny com les que apareixen als recursos audiovisuals estan disponibles per traslladar el seu testimoni i/o expertesa en entrevistes, reportatges i tertúlies als mitjans de comunicació.

FONT: Dades extretes de l'estudi L'estigma i la discriminació a Catalunya 2016 Monogràfic sobre la discriminació en l'àmbit sanitari.

CONTACTE DE PREMSA I PORTAVEUS:

Ariadna Rogero

Tel. 637 825 221

arogero@obertament.org